

Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi
International Journal of Humanities and Art

<http://www.trkdergisi.com>

Araştırma Makalesi / Research Article

e-ISSN:2757-6388

trk dergisi

2021

2(1):58-71

Geliş Tarihi / Receive : 10.01. 2021

Kabul Tarihi / Accepted : 05.05. 2021

**Mikayıl Müşfik ve Sabahattin Ali'nin Şiirlerinin
Karşılaştırılması
Comparison of the Poems of Mikayıl Müşfik and Sabahattin
Ali**

Oğuzhan YILDIRIM

Öğr. Gör., Karabük Üniversitesi, TÖMER

Prelector, Karabuk University, TOMER

e-mail: ogzhn1425@hotmail.com

Orcid ID: 0000-0002-1083-3044

Atıf/Cite as: YILDIRIM, Oğuzhan (2021). Mikayıl Müşfik ve Sabahattin Ali'nin Şiirlerinin Karşılaştırılması. trk Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi, 2 (1), 58-71. Retrieved from <http://trkdergisi.com/index.php/trk/article/view/28>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından ve bir intihal programında incelenmiş intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two reviewers and in a plagiarism program and has been confirmed to be free of plagiarism.

Mikayıl Müşfik ve Sabahattin Ali'nin Şiirlerinin Karşılaştırılması

Öz

XIX. yüzyılın ilk zamanları, Türk coğrafyası için başka bir çağa girişin ilk ayak seslerinin duyulduğu dönemdir. Bu dönemde hem Azerbaycan'da hem de Türkiye'de ortaya çıkan siyasî ve edebî hareketlenmeler, edebî eserlerde kendini gösterir. Şiir, aynı zamanda bir vesikadır. Bir aydının nazarından döneme bakılması, sanatlı söyleyişin ardındaki büyük sırrı gözlemlemekle eşdeğerdir. Bu bağlamda, sanatçının edebî kişiliğinin irdelenmesinin yanında dönemin hâllerine şahit olabilmek, şiirin kıymetini pek tabii gözler önüne serer.

Dönemin getirilerine ve yaşanmışlıklarına rastlanılabilecek Sabahattin Ali'nin ve Mikayıl Müşfik'in şiirlerinde yaşadıkları dönemin yansımalarını ve etkilerini görmek mümkündür. Bu iki şair, coğrafyalarını detaylı bir şekilde tahlil edebilen ve aynı zamanda tahlillerini şiirlerine başarıyla işleyebilen aydınlardır. Sesi duyurmanın bin bir çeşit varyantı vardır. Burada asıl amaç sesi duyurabilmektir. Mikayıl Müşfik ve Sabahattin Ali adeta "konuşan" şiirleri vasıtasıyla seslerini duyurmakla yetinmeyip yaşadıkları dönemin cereyanlarını cesurca ifade edebilmişlerdir. Bazen cesaret, ağır bedellere sebebiyet verebilir. Bu sebeple iki şairin de hayatları birbirlerine benzer şekilde sonlanır.

Dönemin olaylarını halka aktarmada bir araç olarak görülen aydınlar, bunu şiirlerinde başarıyla işlerler. Bu iki şair, kişinin şahsi talep ve karamsarlıklarını, doğa ile yaşadıkları muhasebeleri ve muhabbetleri, vatan ve millet adına yapılan mücadeleleri, aşkı, dönemin insanının üzerinden tasvir ederek şiirlerinde yoğururlar. Bu durum aynı zamanda şiirlerin ete kemiğe büründüğünün kanıtıdır. Şiirleri "yürüyen ve yürüten" türdendir. Öyle ki günümüzde dahi yürekleri harekete geçiren, faaliyetten önce düşünceyi kıpırdatan ve düşünceyle kapı aralatabilecek gücü insana aksettiren şiirler kaleme almışlardır. Dönemin insanına şiirlerinde yer veren şairler, insanların şiirlerde kendilerini bulmalarını amaçlamışlardır.

Sabahattin Ali'nin ve Mikayıl Müşfik'in şiirlerinde yer verdikleri belli başlı temaları incelemek maksadıyla hazırlanan bu çalışmada temalar, şairlerin şiirlerinde yoğun olarak işledikleri içerikler temel alınarak hazırlanmıştır. Daha çok dönemin koşullarından etkilenerek şiirlerine kaynak seçen şairler, bunun yanı sıra şahsî duygular neticesinde ortaya çıkan muhtevalara da yer vermişlerdir. Bu temalar, şairlerin edebî kişilikleri ve yaşadıkları dönemin etkileri göz önünde bulundurularak ayrı ayrı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan Edebiyatı, Türk Edebiyatı, Sabahattin Ali, Mikayıl Müşfik, şiir, şair, muhteva, üslup

Comparison of the Poems of Mikayıl Müşfik and Sabahattin Ali

Abstract

XIX. The beginning of the century is the starting point of an era for the Turkic states. In this period, Azerbaijan should take place on the political and literary history books not only happening in Turkey is reflected in literary works. Poetry is also a document. Looking at the period through the eye of an intellectual is equivalent to observing the great secret behind artistic discourse.

It is possible to see the reflections and effects of the period they lived in the poems of Sabahattin Ali and Mikayıl Müşfik, whose pressures and experiences of the period can be encountered. These two poets are intellectuals who can analyze their geography in detail and at the same time successfully process their analysis into their poems.

Intellectuals, who are seen as a tool to convey the events of the period to the public, use this successfully in their poems. These two poets knead in their poems by depicting the pressures of the dictatorship that harms society, the personal demands and pessimism of the person, their accounting and affection with nature, the struggles and love of the country and the nation through the people of the period.

In this study, which was prepared in order to examine the main themes that Sabahattin Ali and Mikayıl Müşfik included in their poems, the themes were prepared on the basis of the contents that the poets dealt with in their poems. Poets, who were mostly influenced by the conditions of the period and selected sources for their poems, also included the contents that emerged as a result of personal feelings. These themes have been examined separately, taking into account the literary personalities of the poets and the effects of the period they lived in.

Keywords: Azerbaijani Literature, Turkish Literature, Sabahattin Ali, Mikayıl Müşfik, poetry, poet, content, style

Giriş

19. yüzyılda Çarlık Rusyası'nın ilkelerini belirlediği dil ve baskı politikaları, katı bir şekilde faaliyete geçirilmiş ve ortaya çıkarılan yapay yazı dilleri, Türk coğrafyasının birbirini anlamasını zorlaştırmıştır. Diğer yandan Sovyetler Birliği'nin köken ve coğrafya bazlı milliyetçi kışkırtmaları, kardeş toplulukların arasına sınır çekilmesini beraberinde getirmiştir (Koraş, 2014, s. 197).

20. yüzyıl, Türkistan coğrafyası genelinde zor durumlar altında geçirilen bir yüzyıl olarak kendini gösterir. Kardeş coğrafyalara sınır çekilmesinin istenmesi, dil ve baskı politikalarıyla asimile etme girişimleri ve halkın vatan kaybetme kokusuyla yüz yüze gelmesi, sayılabilecek belli başlı zor şartlardan birkaçıdır. Bu olumsuz durumlara rağmen özellikle aydın kesim, birlik ve beraberlik uğruna, halkı teskin etme yahut birlik duygusunu diri tutma adına eserler vererek, sansür uygulamaları nedeniyle de canlarını tehlikeye atarak eser vermeye devam eder. Bu aydın kesim, zorlu dönemden çıkış noktası olarak bütün Türk dünyasını harekete geçirmeyi ön görürler. Bu bağlamda eserlerde "Türkistan" kavramı altında deyişler pek tabii mevcut hale gelir (Kapağan, 2015, s. 592).

20. yüzyılın başları, diğer Türk topluluklarında olduğu gibi Azerbaycan toplumu için de istiklal adına mücadelelerin verildiği dönem olarak görülmektedir (Mecidov, 2008, s. 78)

20. yüzyılın başlarında Rusya'da meydana gelen kapitalizm, sosyal ve siyasi çatışmaları artırır ve halk arasında eşitsizliği yol açar. Ekonomik anlamdaki eşitsizlikler, siyasi ve hukuki alanlara da sirayet eder. Bu dönemde Çarlık yönetimi Rus olmayanlara, Müslümanlara ve Azerbaycanlılara aşağılayıcı gözle yaklaşır, onların her alandaki ilerleme çabalarına engel olmaya çalışır. 1905'te, Rusya'da çoğu kesimden insanın memnuniyetsizliği ve isyanı ile beraber meydana gelen "1905 İhtilali"nin ve Rusya'nın anayasal monarşiye geçmesinin ardından, Türk ve Müslüman halkı biraz olsun rahatlatma hisseder. Ancak uzun süre Rus hükümetinin baskısından dolayı kültür seviyesi açısından halk biraz eksiktir. Bu eksikliği giderebilmek adına Yusuf Akçura, Abdürresit İbrahim ve Kırımli İsmail Mirza Gaspıralı büyük çaba sarf eder (Rodoplu, 2012, s. 67).

Mikayıl Müşfik, 1920'li yılların bu çetin başlayan muhasebelerinden sonra, Azerbaycan'da Sovyet Rejimi hâkimken adından sıkça bahsettiren kabiliyetli bir şairdir. Bu dönemde sanatçıların bazıları yenilik arayışına girerken bazıları da eskiyi devam ettirme fikrine sahiptirler. Bu eski ve yeni aralığında kalan şairler, şekil ve duygu açısından yeniliğin peşindedirler. Mikayıl Müşfik, bu yenilik yolunda önemli eserler vermiş Resul Rıza, Samed Vurgun, Süleyman Rüstem gibi şairlerin arasında yer alır. Genç yaşında

Oğuzhan YILDIRIM

siyasî çekişmelerin kurbanı olarak hayata veda eden şair, kısa hayatına rağmen coşkulu üslubuyla eserler vermeyi başarır (Akpınar, 1994, s. 353).

Mikayıl Mirza Abdulkadir oğlu İsmayılzade (Mikayıl Müşfik) 5 Haziran 1908'de Bakü'de doğar. Babası Mirza Abdulkadir İsmayılzadei dönemin tanınmış isimlerinden biridir. Annesini küçük yaşta kaybeden Müşfik, çocukluğunu süt annesi, nenesi ve üvey annesi ile geçirir (Nazirliyi, 2018, s.6).

Mikayıl Müşfik, 1937'de Türkçülük fikrini savunduğu ve bu fikri yaydığı gerekçesiyle hapse atılır. Hakkında çıkan ölüm kararıyla Nargin adasında kurşuna dizilerek hayatına son verilir (Azizova, 2018, s. 8).

*“Oxu, tar, oxu, tar!..
Sesinden en latif, şeirler dinleyim.
Oxu, tar, bir qadar!..
Neğmeni su kimi alışan ruhuma çileyim.
Oxu, tar!
Seni kim unutar?
Ey geniş kütlenin acısı, şerbeti-
Alovlı seneti!
(...)” (Çalık, 2016, s. 17)*

Mikayıl Müşfik'in sonunu getiren şiirlerinden biridir “Tar”. 1930'lu yıllarda baskı rejiminin isteği üzerine Azerbaycan'ın millî çalgı aleti olan “Tar”ın yasaklanmasının ardından kaleme alır bu şiirini. Millî bir duyuş tarzıyla kaleme aldığı bu şiiri, onun tutuklanması ve akabinde öldürülmesi için bahane ortamı oluşturur. Şair, burada da anlaşılacağı üzere millî bir kimlik ile bir vatan şuuru ve davası uğruna canını feda eder.

12 Şubat 1906'da Gümülcine/Bulgaristan'ın Eğridere köyünde dünyaya gelen Sabahattin Ali, Karadeniz menşeli Cihangirli piyade yüzbaşısı Ali Selahattin Bey ile Hüsniye Hanım'ın oğludur (Kolcu, 2015, s. 120).

Yazar, ilköğrenimini sırasıyla İstanbul, Çanakkale, İzmir ve Edremit'te tamamlar. Orta öğrenimine ise Balıkesir Muallim Mektebi'ne başlar, ancak nakledildiği İstanbul Muallim Mektebi'nde bitirir. Yozgat Ortaokulu'nda öğretmenlik görevinde bulunur. Daha sonra 1928'de Almanya'ya dil öğrenimi için gönderilir. Almanya'dan dönüşte Aydın ve Konya şehirlerinde öğretmenlik yapar (Karaca, 1993, s. 1).

11 Aralık 1945'te bakanlık emrine alınan Sabahattin Ali, bir müddet sonra tekrar işsiz kalır. 1946 yılında Ankara'ya gider ve burada Aziz Nesin ile birlikte haftalık mizah dergisi olan “Marko Paşa”yı çıkarmaya başlar. Bu dergide yayımlanan yazı ve karikatürler sebebiyle birçok kez yargılanır. 2

“Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi”
“International Journal of Humanities and Art”
[trk dergisi/2021]

e-ISSN:2757-6388
Cilt/Volume:2
Sayı/Issue:1

Nisan 1948 günü Bulgaristan'dan yurtdışına çıkarken kendisine rehberlik eden Ali Ertekin tarafından öldürülür (Kolcu, 2015, s. 120).

*"Dışarda deli dalgalar
Gelip duvarları yalar;
Seni bu sesler oyalar,
Aldırma gönül, aldırma..." (Güneş, 2016, s.68)*

Sabahattin Ali'nin Sinop Cezaevi'ndeyken yazdığı "Hapishane Şarkısı V" adlı şiiri, yargılanma sürecindeki durumunu gözler önüne serer. Kendini teselli etmeye çalışan şair üzümlüğünü gizleyemez. Kendini bekleyen hazin sonu önceden bilmiştir adeta. Bir aydının özgürlüğe bu kadar hasret kalmasının ne kadar tezat bir durumu teşkil ettiğini dönemin vesikası niteliğindeki şiirlerden anlamak mümkündür.

İki şairin ölümü benzer sebep ve şekilde gerçekleşmiştir. İkisi de yönetimin ideolojik yapısıyla uyuşmadıkları gerekçesiyle farklı coğrafyada ölüme mahkûm bırakılır.

20. yüzyıl, tüm Türk coğrafyası adına hatırlanması zor şartlar altında geçmiştir. O dönemde aydınların pek çoğu erken yaşta öldürülmüştür. Baskı rejiminin politikaları, aydın kesim vasıtasıyla edebiyata da realist bir şekilde yansımıştır. Aydın kesim, bu düzene eleştiriye her zaman olduğu gibi eserlerle yapmıştır. Ancak sonuç, çoğu aydının erken yaşta canını kaybetmesine sebebiyet vermiştir.

Doğa

Tabiat, hayatın güzelliklerini görmek için yaratıcı tarafından verilmiş en güzel somut olgudur. İnsanoğlu bu olguyu bazen bir kaçış yeri olarak, bazen de hayatın sırlarını araştırma ve hayatı tazeleme gayesi olarak görür.

*"Başım dağ, saçlarım kardır,
Deli rüzgârlarım vardır,
Ovalar bana çok dardır,
Benim meskenim dağlardır." (Ali, 2019, s. 31)*

Sabahattin Ali'nin "Dağlar" adlı şiirinde, doğanın ona bahsettiği objelerin onun hayatına yansımaları görülür. Dönemin baskılarından, fikirlerini özgür bir şekilde ifade edemeyişinden, etse bile muhatap bulamayacağından kaygılanan ve etkilenen yazar, başının dağ oluşuyla yalnızlığını, saçlarının kar oluşuyla yorulduğunu ifade ederek, artık dağlarda, tabiatta aradığı huzuru bulacağına kanaat getirir. İnsan yalnızlaştıkça uzaklaşmak ister. Bu uzaklaşma, beraberinde kaçışı getirir ve doğal olarak kaçısın sonucu ıssız ve huzur veren mekânlarla noktalanır. Dağ ve tabiat, Türk mitolojisi ve kültürü

Oğuzhan YILDIRIM

için güzelliğin, kutsiyetin, inancın ve hem sevgiliyi tasvir etmede hem de bireyin yalnızlaşmadaki durumunda önemli bir rol oynar.

*“Her seher, her axşam, her axşam, her seher
Çox zaman serseri külekler bixeber
Bir yaxın dost kimi qapımı döyerler,
Külekler, külekler, bestekar külekler,
Dünyanı dolaşan baxtiyar külekler!*

*Ey çığlın külekler, neşeniz daşarken,
Bağların şehinden mey sorub çoşarken,
Nalqıran dağları atlayıb aşarken,
Meni de alınız, uçayım dağlara,
Könlümde ne varsa, açayım dağlara!”*(Müşfiq, 2016, s. 34-35)

Mikayıl Müşfik'te de doğa, pek çok şiirinde görülür. “Külekler” adlı şiirinde, -külek rüzgâr anlamına gelmektedir- şair kendi psikolojik durumunu anlatır. Rüzgârın sesinin müziğe benzetilmesi, neşeli ve hırçın oluşu, kişileştirmenin yanı sıra şairin kendi ruh halini rüzgârla aynı tutması anlamına gelir. Şair kendi ruh halini, tabiatı kullanarak tasvir eder ve tanımlar. Kendisi de rüzgâr gibi hırçındır, fikirlerinin heyecanı içindedir. Bestekârdır, şiirlerini musiki ahenk ile eda eder. Rüzgârın kendisi alıp dağlara götürmesini ister, çünkü Sabahattin Ali gibi onun için de dert dökcek, huzur bulacak yer dağdır. Dağa en hızlı ve ferah gidişi, ancak rüzgâr eşliğinde gerçekleştirebilir. Müşfik'in bu tabiat duyusu, kendi yaşamı ile paralellik seyredir. Hâlihazırda tabiat, insanın doğasıyla eşdeğerdir. Müşfik de hayatla iç içedir ve yaşama sevincini yakasından eksiltmek istemez.

Yaşadığı çevrenin, yaşamın farkına varan, onu içselleştiren şair şiirine malzeme olarak da yine çevreyi, yani tabiatı seçer. Dış dünyanın Mikayıl Müşfik'te hissettirdikleri tabiat temalı şiirlerin özünü oluşturur (Çalık, 2016, s. 78). Bu minvalde şair, doğa ile bütün olarak tabiatı şiirlerine ilham edinir.

Kaçış

İnsanoğlu sosyal bir varlıktır. Bu durum sürekli iletişim halinde olan, paylaşım içerisinde olan insanın özel varlık alanı gerçeğini yadsıyamaz. (Çalık, 2016, s. 103) Özel varlık alanı, sanatçılarda uzaklaşma ve derdini dökme mekânı oluşturma olarak karşımıza çıkar. Bıkkınlık ya da derdini artık anlatacak bir muhatap bulamamak, insanı kaçmaya ve uzaklaşmaya iten en etkili nedenlerin başında gelir.

*“Yanıyor beynimin kanı,
Bilmem nerelere gitsem?
İçime sığmayan canı
Hangi rüzgâra eş etsem?”*(Ali, 2019, s. 33)

Sabahattin Ali'nin “İstek” adlı şiirinin bu dizelerinde, şairin yaşadığı sıkıntıların ve sevdiğine duyduğu özlemin bir dışa vurumu olarak kaçmak istediği görülür. Şiirin adıyla benzerlik taşıyan bu istek, bir yerlere kendini atmanın belirtisi olarak karşımıza çıkar. Edebiyat tarihinde yazarların/şairlerin kaçış duygusu içine girdikleri sık sık görülür. İster dönem baskısı olsun ister bir sevdaya kavuşamamanın neticesi olsun, her durumda bir kaçma, uzaklaşma isteği can atar. Edebiyatımızda, özellikle Tanzimat sonrasında, bu durum yurt dışına kaçma isteğiyle ortaya çıkmıştır. Sanatçıların yenilik arayışı içinde olma istekleri, dönemin iktidarının sansür uygulamalarıyla kesilmeye çalışılmıştır. Bu durum neticesinde sanatçılarda, Yeni Zelanda'ya kaçmak hevesi doğmuştur. Ancak oraya ulaşamayınca soluğu Manisa'da almaları da trajikomik bir durum meydana getirmiştir. Bu kaçış daha çok Avrupalı tarzdadır ve bu sebeple yerli motiflerin görülmesi olanaksızdır.

Ancak Sabahattin Ali, kaçış isteğini başka bir ülke ile nihayete erdirmek istemez. Onun kaçışı, kendi yurdunun sınırları içerisinde bir yalnızlık ülkesidir.

*“Akşam sular karardı mı?
Bir dağa versem ardımı,
İçimi yakan derdimi
Sağır göklere anlatsam...”*(Ali, 2019, s. 33)

Aynı şiirin devamındaki bu dizelerde şairin yine dağa kaçma isteği görülür. Onun çoğu şiirlerinin sonlandığı yerler dağdır, tabiattır. Bu şiirinde de sırtını dağa vererek gücünü almak istediği görülür. Dağ, Türklerde mühim yer tutar. Mitolojide de bir kült olarak var olan dağ, insanın soluk aldığı yer olarak karşımıza çıkar. Bu mekân, Sabahattin Ali'nin yerli bir hayal kapasitesine sahip olduğunu gösterir.

*“Qapıldım bu yerde eylencelere,
Anlamış her ırmaq, bilmiş her dere,
Ya dalıb diqqetle düşüncelere,
Ya ilham aldığım yerdir bu yerler!”*(Müşfik, 2016, s. 40)

Mikayıl Müşfik, “Gezdiyim Yerler” adlı şiirinde, sıkıntının içindeyken huzur olarak kaçtığı yerleri tabiat olarak niteler. Dağ ve tabiat, onun için ilhamı çağıran bir objedir. Derdini de tabiatta arar, sefasını da tabiatta sürer. Sabahattin Ali gibi o da son durak olarak tabiatı/dağı görür. Doğanın huzur

Oğuzhan YILDIRIM

veren havası, insanın yaşama zevkini artırır ona göre. İnsan her ne duygu tadacaksa, bunu mutlaka tabiatla özdeşleştirmelidir. Mikayıl Müşfik de bir kaçış temi olarak yerli motif olan tabiatı kullanır.

Sosyal Yaşam

Şair, yanındaki insandan haberdar olan ve onunla yaşamını bütünleştiren kişidir. Onun derdiyle dertlenip sevinciyle havalara uçabilir. Mikayıl Müşfik ve Sabahattin Ali de var oldukları milletin sosyal yaşamlarına şiirlerinde yer verirler. Bu yaşam, genel itibariyle hasret duyulan bir hayattır.

*“Karın doymak için ihtikâre dek gideriz
Bugün bir ekmek için terk-i yâre dek gideriz*

*İnad edip bu sefâlet devma ederse yine
Gıdâsı bol bulunan bir diyâre dek gideriz” (Ali, 2019, s. 110)*

Sabahattin Ali'nin “Gazel Naziresi” adlı şiiri, Nail'nin gazeline nazire olarak yazılır. Bu şiirde klasik formdan çıkılır, maddi imkânsızlığın mizahlı bir üslubuyla bütünleşir. Aslında içinde daimî olarak vatan sevgisini barındıran şair, her koşulda yurdundan ayrılmama gayreti içindedir. Ancak burada, ülkenin savaş dönemi ve sonrası yaşadığı maddi yokluklar mizahlı bir şekilde şairin şiirinde yerini alır. Yiyecek ekmek kalmazsa, diyarı terk edeceğini aslında yokluğu belirtmek için söyler. Dönemin zorluğunu şiirine konu eden şair, sosyal meselelere kayıtsız kalmadığını da gösterir.

*“Gün, parlayıp derinden,
Kümesin üzerinden
Gökyüzünün daldığı
Boğucu karanlığı
Dağıttı nefes, nefes...
Şu tarafta uyuklar
Bir iki tembel hindi;
Beri yanda gerindi;
Bizim çoban köpeği...
İki üç su ördeği,
Koşuştular ileri;
Su birikintileri
Bu hücumla bulandı...
Karanlığın yasından
Kurtuldu kümes artık.
Hafif bir kargaşalık
Bu tarafta belirdi:
Elinde yemler girdi
Çiftçi kadın bahçeye,*

Başırdı: Geh! Geh! Diye..." (Ali, 2019, s. 104-105)

Şairin "Kümeşte Sabah" adlı bir diğer şiirinde, günlük hayattan izlenimleri görürüz. Bu şiirde mekân köydür. Şairin doğayla iç içe olduğu diğer şiirlerinde de sıklıkla görülür. Bu şiirde köy evinde bulunan kümesin üzerinden doğan güneş günü aydınlatır, güne ferah katar. Buradaki kasıt, doğanın ve yerli insanın dünyaya verdiği ferahlıktır. Kümeşte bulunan hayvanlar, sadece kendilerine belirlenen sınıırın içinde hayatlarını devam ettirirler ve onların bir kaygısı yoktur. Tek kaygıları karın doyurmaktır. Şair aslında yine mizahî üslubuyla hayvanların hayatını insanlarınkiyle kıyaslar.

*"Dönüb geçmişlere bir fikre getdim,
Öyrendim insanın kim olduğunu.
Birden gözlerime göründü ceddin,
Baxıb seyr eyledim köhne meymunu.
Heyvanlar içinde o da bir heyvan,
Sürüler içinde o da bir sürü.
Yaylağı mağara, qışlağı orman,
Zillet toprağında yazığın ömrü.*

*Elinde daş, demir... metin dağları
Sürüne-sürüne hirslenib deşir,
Tebiet deyişir, özü deyişir.
Emek – insanlığın tükenmez varı...
Emek sarf olunan yer cennetindir.
Hüsünüdür, eşqidir, seadetindir!" (Müşfiq, 2016, s. 133-134)*

Mikayıl Müşfik de sosyal yaşamı şiirlerine konu edinir. Onun şiirlerinde de yaşam, tabiat ile iç içedir. Hakiki yaşam tabiattadır ve hakiki insan o tabiat ile bütünleşip emek verendir. "Emek" adlı şiirinde, geçmişe dönüp izlediği ve temaşa ettiği görülür. Seyrindeki mekân, kendi ceddinin öz, değişmeyen hâlidir. Geçmişte insanlar ekmeğini taştan çıkartır, şairin tabiriyle hayvan gibi çalışıp helal lokma peşine düşerlerdi. Bu hayvan tabiri, Sabahattin Ali'de görülen mizahlı üslubun aynısından kaynaklıdır. Şimdiki insanı geçmiştekiyle kıyaslayan şair, geçmiş insanını üstün görür. Çünkü geçmişteki insan, tabiatıyla birdir ve doğadan nasıl faydalanması gerektiğini bilir. Çaba ile kazanılan ekmeğin değerinin farkındadır. Bu cihetle şair geçmişini reddetmez, yerli ve millî bir şuurla geleceğin yine emek ile inşa edileceğine kanaat getirir.

Dağ

Dağ motifi, özellikle Türkler açısından tarih öncesi devirlerden beri kullanılagelir. Mitolojik bir unsur olarak bilenen dağ, doğanın en heybetlisi olmasıyla önem kazanır. Yıkılmaz ve yılmazdır. İnsanlar sırtını sürekli dağa verirler ki güvenleri yerine gelsin.

*“Kalbime benzer taşları,
Heybetli öter kuşları,
Göğe yakındır başları;
Benim meskenim dağlardır.*

*Yârimi ellere verin;
Sevdanı yellere verin;
Yelleri bana gönderin:
Benim meskenim dağlardır.”(Ali, 2019, s. 31)*

Sabahattin Ali, “Dağlar” adlı şiirinde dağ motifini işler. Dağ, şair için önemli bir yere sahiptir. Değerinin bilinmediğinden ve anlaşılmadığından yakınan şair, girdiği karamsarlıklardan çıkış yolu olarak hep dağı kullanır. Onun için artık sırtını verecek en güvenli yer, dağlardır. Çünkü dağ, heybetlidir ve güçlüdür. Kimseye boyun eğmez, insanları yarı yolda bırakmaz.

Dağ, Türk mitolojisinde de önemli bir yere sahiptir. Göğe yakın olmasıyla Tanrı'ya ulaşılacak bir vasıta olarak karşımıza çıkar. Modern dönemde ise insanlar içine düştükleri sıkıntılardan kurtulmak adına kaçış ve kurtuluş mekânı olarak dağı görürler (Baş, 2013, s.7).

Her şeyden ve herkesten ümidini kesen şair, sevdasına da dağda kavuşma temennisinde bulunur.

*“Siz ki bir-birinizden ayrılmayan eşdiniz,
Sinenize ayrılık dağı çekildi, dağlar!
Aya, hanki celladın pencesine geçdiniz,
Niçin böyle qeddiniz sındı, büküldü, dağlar?”*

*Sizin ki, üzünüzden qaralırdı çox işıq,
Üstünüzden ötmeye yol bulmazdı bir aşıq.
Qaynaqlara ederken gedikleri çarpaşıq
Bu gün çelik bağrımız neden söküldü, dağlar?”(Müşfiq, 2016, s. 29-30)*

Mikayıl Müşfik de aynı adlı "Dağlar" şiirinde, dağların küslüğünden bahseder. İnsanın artık doğayla iç içe yaşamaması, sanayileşmesi ve birbirlerine yaptığı kötülükler, dağların da neşesini bozar. Dağ ve insanı iki ayrı büyük varlık olarak ele alan şair, iki varlığın birbirine olan düşmanlığından yakınır. Evvel zamanda insan, dağa sırtını dayardı, ondan umut beklerdi ve güvenirdi. Artık insan şahsî menfaat kurbanı olup dağna ihanet edendir şaire göre.

*"Bu güzel alemi gezdikce dağ-dağ,
Oldum sevincine, qemine ortağ.
Ey söyüldü dere, ey dumanlı dağ,
Sefaya daldığım yerdir bu yerler!"*(Müşfiq, 2016, s. 40)

Mikayıl Müşfik'in bir diğer şiiri "Gezdiyim Yerler"de, yine dağ motifine rastlamak mümkündür. Ülkesinin güzelliklerinde bahseden şair, memleketinin dağlarında sevinci, kederi tattığını dile getirir. Bu duyguları insanda değil, dağda bulur ve dağ onun için güvenilir bir yer haline gelir. Tabiatla iç içe yaşamaktan büyük bir haz alan şair, tabiatın en görkemlisi olan dağı da kendine en yakın yer olarak belirler.

*"Ne ruzgar, ne boran, ne qar, ne tipi
O sert üreyine etmedi tesir.
Bir yüksek divarda durdun "dağ" kimi
Ömründe ızdırab bilmedin nedir."*(Müşfiq, 2016, s. 43)

Mikayıl Müşfik'in bir diğer şiiri "Daş Qartal"da dağ motifi, ülke ile eşdeğer tutulur. Ülkesinin hiçbir zorluğa mağlup olmayacak bir güçte olduğun ifade eden şair, vatanını dağ gibi heybetli ve güçlü tasvir eder. Dağ, insan için sıkıntılardan kaçacak en ferah mekândır. Mitolojideki anlamı itibariyle de Türkler için ayrı bir değere sahiptir. Tabiatda dağ, mevsimler geçirse de hiçbir zaman eskimez. Bir ülke de geçmişindeki azmi geleceğe aktarabilirse, içindeki insanların zihnini hür ideolojilerle doldurabilirse, dağ gibi yıkılmaz olur.

Sonuç

Azerbaycan ve Türkiye'den toplumcu-gerçekçi kimliğe sahip olan Mikayıl Müşfik ve Sabahattin Ali'nin şiirlerinin incelendiği bu çalışmada, şairlerin bireysel çıkmazları yahut sevinçleri, ülkenin ve bireyin doğayla bütün olup huzura kavuşmak istemesi gibi temel unsurlar üzerinde durularak dönemin aksettirdiği hâller belirtilmek istenir. Bu iki şair, kendilerini hiçbir zaman toplumdan uzak görüp fildişi kulelerine çekilmek istemezler. Onların şahsî taleplerinin yanı sıra toplumu bir bütün olarak ele alıp vatanın çıkarları uğruna eser verme gayretleri ön plana çıkar.

Oğuzhan YILDIRIM

Aydın, toplum içinde birtakım yerli yersiz muamelelere maruz kalmış bir kalıba bürünse de onun asıl derdi şahsî çıkardan ziyade toplumun hâllerini irdelemek ve kalkınmaya ışık tutmaktır. Sabahattin Ali ve Mikayıl Müşfik, toplumun dertlerini kendi dertleriymiş gibi belleyip gerçekleri şiirlerinde vurgulamalarıyla meşhur iki güzide şairdir. İkisinin de kaderi ortaktır. İki şair de yönetimin kurbanı olmuştur. Ancak onlar hiçbir sansüre aldırış etmeden fikirlerini ve insanların hâllerini eserlerinde yansıtmaktan çekinmemişlerdir. Bu şairler, kendilerini asla toplumun taleplerine cevap vermekten alıkoymamışlardır.

Öykücü kimliğiyle ün salan Sabahattin Ali'nin şiirleri üzerine yeterli kaynak bulunamasa da aynı dönem yaşamış Mikail Müşfik ile ortak yahut ayrı yollarının incelenmesinin amaçlandığı bu çalışma, toplumcu-gerçekçi sınıfta yer alan bu iki şairin eserlerinin ve eserlerine zemin hazırlayan asıl nedenlerin varlığının göz ardı edilmemesini amaçlayarak oluşturulmuştur. Zira bu iki şair, bir toplum için önem arz eden değere sahip şahsiyetlerdir.

Kaynakça / Reference

- Akpınar, Y. (1994). *Azeri Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Ali, S. (2019). *Sabahattin Ali Bütün Şiirleri*. (A. Özkırımlı, Dü.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Azizova, K. (2018). *Mikayıl Müşfik ile Ataol Behramoğlu'nun Şiirlerinin Karşılaştırmalı Çözümlemesi*. Ardahan: Ardahan Üniversitesi.
- Baş, M. (2013). *Dinlerde ve Geleneksel Türk İnanışlarında Dağ Kültü*. Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 13, Sayı 1, S. 165-179.
- Çalık, H. (2016). *Mikayıl Müşfik'in Hayatı, Sanatı ve Eserleri*. Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi.
- Güneş, M. (2016). *Sabahattin Ali'nin Eserlerinin Kaynakları; Roman, Hikâye ve Şiirlerinde Biyografik Unsurlar*. Ankara: Hece Yayınları.
- Kapağan, E. (2015). 20. Yüzyıl Başında Kazak Aydınlarında 'Türk' ve 'Türkistan' Şuuru, *Turkish Studies*, Cilt 10, Sayı 4, S. 589-602, Ankara.
- Karaca, A. (1993). Sabahattin Ali'nin Öykülerinde Toplumsal Konular. *Türkoloji Dergisi*, 11 (1), 1.
- Koraş, H. (2014). *Türk Lehçelerindeki Müsterekler Üzerine*, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 183, Sayı 183, S. 197-249.

Mecidov, C. (2008). *Azerbaycan'da Demokratikleşme Süreci ve Siyasi Partiler: Çok Partili Hayata Geçiş*. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Müşfiq, M. (2016). *Men Şirin Lehçeli Bir Bülbülem*. Bakı: Kitap Klubu Yayınları.

Nazirliyi, A. R. (2018). *Azerbaycan Poeziyasının Mikayıl Müşfik Zirvesi*. Bakü: Azerbaycan Milli Kütüphanesi.

Özel, İ. (2017). *Erbain*. İstanbul: TİYO Yayınları.

Rodoplu, F. (2012). *Mehmed Emin Resulzade'nin Azerbaycan Tarihi, Rusça'dan Türkçeye Çeviri ve Değerlendirmesi*. İzmir: Ege Üniversitesi

